

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

## Antonín Sova - symbolismus, impresionismus

*„Hledat lidi, které byste milovali... to je tajemství a úspěch celého života.“*  
(Lyrické vteřiny duše) A. Sova

***Jak chápete tento výrok? Diskutujte.***



*Antonín Sova (26. února 1864 Pacov – 16. srpna 1928 Pacov) byl český básník a prozaik, přední představitel literární generace 90. let 19. století, 1. ředitel Městské knihovny v Praze.*

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- **Otec** byl venkovským učitelem a **regenschorim**. Od roku 1855 učil v jihočeském Pacově, který dnes leží v kraji Vysočina. Zde se také 26. února 1864 na **místním zámku** narodil Antonín Sova.



- Roku 1866 se rodina přestěhovala do blízkého Lukavce. Otec byl **prvním básnickým učitelem i v oblasti umění, zejména hudby**.

*Vysvětlete pojem regenschori.*

- Citově však byl Sova vázán více k **matce**. Její smrt roku 1879 a otcův nový sňatek patřily k intenzivním zážitkům, jež se později objevily v několika spisovatelových dílech.
- Velký význam pro Sovovo básnické zrání mělo lukavecké **přátelství se sestrami básníka Jaroslava Vrchlického**, které mu přiblížily **poezii lumírovců**.

*Zopakujte si, co víte o poezii lumírovců.*

- Po maturitě na píseckém gymnáziu odešel do Prahy studovat práva, ale zanedlouho musel pro nedostatek finančních prostředků studií zanechat a vrátit se domů. S pomocí básníka A. Heyduka, s nímž se seznámil v Písku, a J. Vrchlického se roku 1886 uchýlil v Ottově slovníku naučném a o rok později nastoupil místo písaře-protokolisty ve zdravotním referátu **pražského magistrátu**.
- Aktivně se účastnil práce ve spolku beletristů **Máj** a v literárním odboru **Umělecké besedy**. Roku 1895 podepsal kolektivní vystoupení spisovatelů a publicistů **manifest České moderny**.

*Zopakujte základní požadavky, které byly sepsány v manifestu. (viz DUM III/2-CJ2/6.4)*

- V letech 1898–1920 byl **ředitelem pražské Městské knihovny**.

### INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- V roce 1900 se oženil, avšak **manželství** se sedmnáctiletou Marií Kovaříkovou, ženou mladší o devatenáct let se záhy rozpadlo.



Víte, že....

Nemocný básník musel snášet, že vedle jeho syna vyrůstají v domácnosti také dva chlapi z ženina trvalého mimomanželského vztahu. K rozvodu však došlo až po první světové válce.

- V těžké době se u něj těžká, bolestná choroba (s největší pravděpodobností syfilis), která se u Sovy projevila již před světovou válkou, mu nakonec znemožnila volný pohyb. Zemřel 16. srpna 1928 v Pacově.

### Dílo

Jeho dílo bylo ovlivněno **zpočátku** ovlivněno **J.Vrchlickým** ->realismem.

Postupně svou poetiku obohacoval a rozvíjel -> v duchu **symbolismu** a **impresionismu** psal především **přírodní a subjektivní lyriku**.

- ✚ Jeho přírodní lyrika je plná smyslovosti, barev světla, zvuků a vůní (-> **impresionismus**) a je spojena s Jihočeským krajem:

**Květy intimních nálad** (1891)

**Z mého kraje** (1892)



evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

✚ V další tvorbě se přiklonil k **symbolismu**:

Ještě jednou se vrátíme (1900)

Vybouřené smutky (1897)- zvláštní typ symbolismu sociálního

✚ **Společensky angažovaná tvorba vizí nového člověka:**

Údolí nového království

Dobrodružství odvahy

✚ Rozpad manželství dal vzniknout vrcholnému dílu:

Lyrika lásky a života (1907)- lyrizace a psychologizace balady

## Vyberte vhodná dokončení věty:

Antonín Sova

- ✚ psal přírodní impresionistickou lyriku ANO NE
- ✚ je autorem sbírky Květy intimních balad ANO NE
- ✚ napsal manifest České moderny ANO NE
- ✚ se stal ředitelem pražské Městské knihovny ANO NE
- ✚ zahrnul do sbírky Ještě jednou se vrátíme přírodní a milostnou lyriku

ANO NE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ



(1891)

### KVĚT NARCISU

Oh nocí, nocí, když ty sníš,  
mně z vázy narcis voní blíž.

Nad všecky květy mám jej rád,  
když vonět počne ze zahrad.

Mně zdá se, jak by v jeho sních  
byl vtělen úběl skrání tvých

a s jeho vůní jak tvůj dech  
by vál sem hebkých na křídlech.

Oh nocí, nocí když ty sníš,  
mně z vázy narcis voní blíž.

### Úkoly pro práci s textem v hodině

1. Zopakujte si svoje poznatky o impresionismu. Jak se v básni projevuje?
2. Jaké smyslové vjemy se v básni uplatňují a jakými slovesy jsou vyjádřeny?
3. Na základě životopisu objasněte, komu je určena báseň.



evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

### U ŘEK

U řek mám večer vlažný rád,  
u řek, kde plno mušlí leží,  
kde zvolna z řeky vstává chlad,  
a bílá pěna z dálky sněží.

U řek mám břízy nejraděj  
a olše, do nichž stín se dere,  
a cvrčků šum a vážek rej  
a v dálce města rysy šeré.

Rád u řek rybáře já zřím  
za clonou par s lodičkou línou  
se ploužit šerem večerním,  
kdy červánky v mze modré hynou.

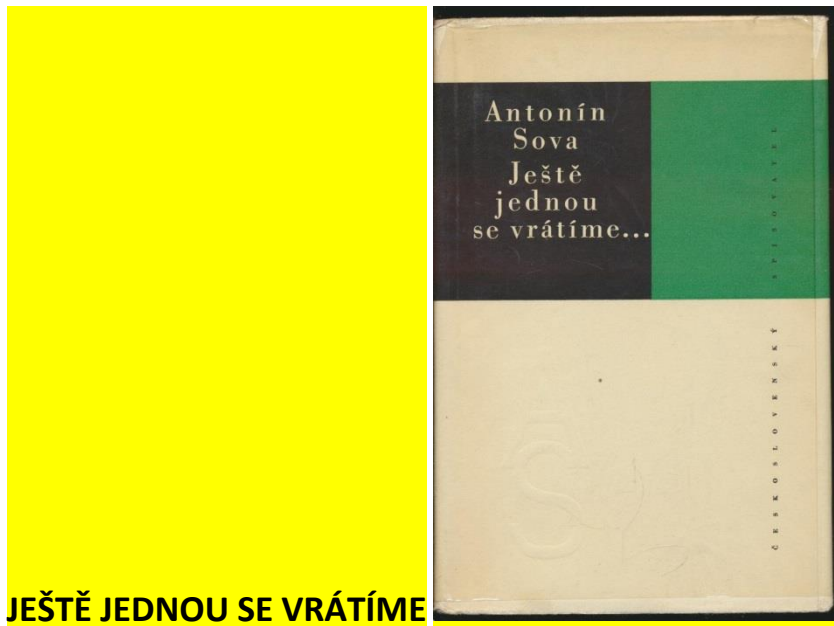
A večer když se nachýlí  
a měsíc v řece kdy se houpá,  
ten noční chodec, napilý  
modravou parou, z vod jež stoupá:

rád spřádám rytmus hudby pln  
při vzpomínkách a sladké tuše,  
při šplouchání ztišených vln  
a při vzrušení celé duše.

### Úkoly pro práci s textem v hodině

1. *Báseň je tvořena jako vizuální obraz – slovy. Jsou barvy v pomyslných obrazech přírody jasné a výrazné, nebo spíš zastřené.*
2. *Čím je obraz skutečné krajiny pozměněn?*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ



(1910)

**KDO VÁM TAK ZCUCHAL TMAVÉ VLASY?**

Když ona přišla na můj sad, vše právě odkvétalo.  
Tak nevrle a tulácky v obzoru slunce spalo.

Ó, proč tak pozdě? řek jsem k ní. Poslední slunce na síti,  
zvony mi v mlhách umlkly, jsou ptáci v travách ukrytí,

mé louky teskní vůní mdlou a vody sešeřeny jsou  
a přes přívozy stíny jdou a všecko planou je už hrou.

Že do daleka odplout chci kams na zelené ostrovy  
a zdvihám vlajky na stožár a bílé plachty, lanoví.

Vás tenkrát z jara čekal jsem...V obzoru modrý zvučel jas.  
Já napjal struny z paprsků, by echem chyt se v nich váš hlas.

Nuž rcete, kde jste tenkrát byla? A pod jakými zeměpásky?  
Nuž, rcete, čím jste jaro žila? Kdo vám tak zcuchal tmavé vlasy?



evropský  
sociální  
fond v ČR



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kde horké noci zpívaly vám v okna otevřená?  
Má duše marně toužila tím tichem uděšená.

A teď! kdy nevzpomněl jsem snad, vše se tu chystám zanechat,  
na plavbu bych se vydal rád, proč jdete vadnout na můj sad?

Pro vás tu slunce nehoří a nevýskají pohoří.  
Nám nikde louky nevoní, zpěv nezní v našem pomoří,

chci odplout sám a poslouchám podzimu pohádkové hlasy,  
jdu hledat Nové království.

Kdo vám tak zcuchal tmavé vlasy?

### Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Jak rozumíte **básnické otázce** *Kdo vám tak zcuchal tmavé vlasy?*
2. V básni se opakuje motiv **SADU a ZAHRADY**. Jakou funkci v Sovových básních má?
3. Dále se v Sovově básni objevuje okruh motivů **PLAVBY**. Co symbolizují?
3. Doložte podobný motiv v básních **O. Březiny**.
4. A. Sova opouští pravidelný verš a užívá **verš volný**. Objasněte princip volného verše.
5. Na co odkazuje poslední strofa?

*Poslechněte si, jak si s textem poradila skupina Hm:*

<http://www.youtube.com/watch?v=Lx-ecRkfq3s>





evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

## JEŠTĚ JEDNOU SE VRÁTÍME

Ještě jednou se vrátíme zamyšlení, kde prudce  
květ voněl, že svedl nás z cesty, když šeřivým stříbrem tekli  
nad potoky večer, a ještě jednou se vrátíme,  
kde píseň jsme slyšeli z oken, jež hleděla k zahradám zmlklým.

A ještě si vynajdem jednu stezku a jeden háj v horách  
tak celý podzimem jasný, v tolika hýřících barvách,  
po roztříštěných akordech echa budeme pátrat,  
po tichém a pružném kroku, zda tajemné zanechal stopy.

Duše, do níž se zařizly vzpomínky, vyleje v trávu  
tolik lyriky kanoucí v pryskyřičných krůpějích,  
své větve vysoké, tmavé, vykoupá v podzimním slunci,  
svůj štíhlý kmen protáhne šerem v mívající mraky;-  
to všecko v jediné chvíli, na stezce sešeřené  
a v hodinu západu, která tak sevře nebohé srdce.

## Úkoly pro práci s textem v hodině

1. *Které roční období se nejčastěji objevuje v Sovových básních?*
2. *Náleží uvedená báseň spíše k symbolismu, nebo spíše k impresionismu? Zdůvodněte svůj názor.*
3. *Doložte v textu hořké pocity básníka, melancholii.*
4. *Vyhledejte básnické obrazy (personifikaci, metaforu, metonymii,..).*
5. *Vyložte ve skupině symboly: KVĚT, CESTA. Se svým názorem seznamte ostatní skupiny.*

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

### PRINCEZNA LYOLEJA

Churav jsem byl a ve snu  
z lenošky, kde jsem dřímал,  
slyšel jsem ukolébavku  
jarního večera;  
slyšel jsem ukolébavku  
kmitavých hvězd.

Na staré pavlači domu,  
tichého jako hrob,  
slyšel jsem ukolébavku  
jarního večera.

Vůně i záře i ticho,  
černé chomáče střech,  
zahrady s bílými květy,  
blízkost chladivých vod.

Divno . . . Jak v pohádce bývá,  
srdce měl churavé já.  
Poznal jsem, že na mne kývá  
princezna Lyoleja.

Tak jsem ji nazval. Děcko  
žvatlavé, churavé já.  
Možná, že zas se mi zjeví  
princezna Lyoleja.

S ňader spadlými květy  
vždy lůžko mi přišla stlát,  
s loutkami stříbrných očí  
si ke mně chodila hrát  
a stále u mne jen byla  
a tak mne rozveselila.

Pak, když mne uzdravila,  
pak . . . nepřišla vícekrát.

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ta princezna Lyoleja . . .  
s ní byl jsem již zasnouben,  
když prapory na věžích šlehaly  
z paláce z mořských pěn,  
když hudeb zněl metalický hlas  
a slavnost již začala, —

ó, jak mne zklamala  
princezna Lyoleja,  
ó, jak mne zklamala!

### Úkoly pro práci s textem v hodině

1. *Kdo je princezna Lyoleja?*
2. *Proč po uzdravení lyrického subjektu už víckrát nepřišla?*
3. *Jakými básnickými prostředky je zde vyjádřeno kouzlo dětské fantazie?*
4. *Měli jste v dětství oblíbené pohádkové postavy? Jaké?*

*Vyberte jednu z těchto pohádkových postav a **napište krátkou povídku** o tom, jak by se tato postava se všemi svými pohádkovými vlastnostmi chovala v naší společnosti na začátku 21. století.*

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

### Pojmy:

**Regenschori** či ředitel kůru je funkce **vedoucího chrámového sboru**. Jeho úkolem je zajišťovat hru na varhany (sám nebo za pomoci někoho jiného), vést sbor a jeho zkoušky, vést archiv sboru a také archiv rozšiřovat vlastními skladbami a interpretacemi.

**Symbol** - typ básnického obrazu; prostřednictvím konkrétní představy naznačuje obecnější význam (s důrazem na mnohoznačnost a neurčitost).

**Symbolismus** je umělecké hnutí, které vzniklo ve **Francii roku 1886**, největší rozmach byl na přelomu 19. a 20. století. Symbolismus byl reakcí na popisnost naturalismu a parnasismu (v Čechách Lumírovci). Jejich cílem bylo zobrazovat věci, které nelze racionálně popsat (nálady, emoce, myšlenky, city atp.), tj. **zobrazit nezobrazitelné**, snažili se proniknout **k podstatě skutečnosti** - usilovali o vnímání umění všemi pěti smysly. K tomu jim měl pomáhat **symbol, který se měl stát prostředníkem mezi skutečným světem a „světem duše“** a měl v náznaku odkrývat tajemství ukryté v nitru věcí. Symbol nebyl přímým pojmenováním věci (problému, stavu atp.), ale pouhým náznakem, **sugescí podstaty věci**.

**Impresionismus** je umělecký směr, který vznikl koncem 19. století. Byl reakcí na ateliérovou malbu, jeho cílem je malba v přírodě, kde se pokouší zachytit **okamžitou atmosféru dané chvíle, neopakovatelné chvíle**, okamžik duševního rozpoložení.

Pojem impresionismus je odvozen od obrazu **Clauda Moneta Impression, soleil levant (Imprese, východ slunce)**, který byl roku **1874** vystaven na výstavě



nezávislých malířů v Paříži. Poprvé tento pojem (v hanlivém smyslu) použil kritik Louis Leroy, neboť obraz považoval za nedokončený. Prosazení impresionismu ukončilo tradiční akademické umění a nastal rozvoj moderního umění.



evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Literární impresionismus se projevil především **posílením lyričnosti a hudebností verše**. Tematicky se orientoval na **intimní a přírodní poezii**. Dále došlo k vyjadřování v **náznacích, popisování emocí a nálad**.

**Volný verš** charakteristický útvar moderní poezie, v němž se zásadně nepracuje s žádnými obvyklými prvky prozodie, tj. ani s přízvukem, ani s délkou samohlásek, ani se v něm nevyskytuje konstantní počet slabik ve verši, často ani rým. Rytmus volného verše je založen na **větné intonaci**, uplatňuje se v něm příznačná koncová **melodie (kadence)** a stoupá důležitost **slovních významů, pauz a přízvučných vrcholů**. Poměrně častým prostředkem je také vynechávání interpunkce, častá je také práce se syntaxí.

Volný verš je velmi rozšířen v moderní poezii jako projev opovrhování konvencemi „staré“ literatury, které pro řadu současných básníků představuje mj. vázaný verš.

*Ale i v noci pracuje centrála hlavy.  
Drnčí v ní telefony a svítí signály.  
Tvé srdce všechno slyší a cítí.  
Nepřestříhl jsi dosud drát  
a v zubech nepřekousl pupeční šňůru.  
A život jednou prožitý tak rychle nezhasne.  
Doznívá dlouho, bolí, sálá a žhne.  
(Vilém Závada: Poslední rozloučení)*